

Kronika

OKUS PO KANDINSKEM ZAPIS OB RAZSTAVI DEL KAN- DINSKEGA IZ SOVJETSKIH MUZEJEV

Likovna
Umetnost

Razstava slikarskih in grafičnih del Vasilija Kandinskega — najprej lani in letos v Rimu, zatem pa v Benetkah — je pomenila sama po sebi razstavni dogodek, zlasti če upoštevamo, da je celotno gradivo prispelo iz sovjetskih muzejev, iz depojev. Tembolj, ker Italija v času intenzivnega uvajanja nefigurativne umetnosti Kandinskega likovno ni živela v tem utripu, niti kasneje ni kdo ve koliko zares inovativnega, izstopajočega pridobila na nefigurativnem območju, čeprav abstraktna umetnost ni obšla Italije. Gre torej za eno tistih razstav, ki razpira vpogled v ustvarjalni razvoj moderne klasike in v našem primeru s svojo zbranostjo omogoča koncentrirano soočanje z zgodovinskim pojavom, dandanes preseženim. Mnoga dotikališča s tedanjimi izhodišči Kandinskega pa še danes, tudi zapoznelo odzvanjajo v minornih primerih.

Triinštirideset slik in grafik Kandinskega sicer ne ponazarjajo vseh ustvarjalnih faz, prehojene poti umetnika, zato pa gotovo najzanimivejši delež, namreč tisti, ki zgovorno priča o prehodu Kandinskega od folklorne in ekspresivne figuralike do abstrakcije. Mimogrede velja opozoriti, da je prvi nefigurativni akvarel Kandinskega nastal 1910, leta 1909 pa prva abstraktna slika Čeha Kupke. Seveda pa je »oče nefigurativne umetnosti« Kandinski s svojimi teoretičnimi pogledi in publikacijami močno podprl slikarsko prakso, verjetno tudi zaradi tega daleč presegojoče vplival na svoj čas. Pri ogledovanju razstavljenih akvarelov, slik in risb Kandinskega se razgrinja časovni in vsebin-

ski razpon od primerov od 1901. pa do 1920. Boris Zernov, strokovni delavec leningrajskega Ermitaža, upravičeno opozarja na dostikrat prezrto dejstvo: romantični element, značilen tako za rusko kulturo kot za nemško, privede pri Kandinskem do intenzivne asimilacije in razvoja sodobnih teženj, ki se kažejo v obeh kulturah. Pri »pravljicnem«, folklornem deležu Kandinskega ne kaže pozabiti, da je na glasbenem področju tudi I. Stravinski (v mlajših letih) odseval folklorne prvine. Vsekakor se slikarstvo Kandinskega močno spremeni po 1907, morebiti je v ozadju srečanje z Matissovim delom, dasi München ni ostal brez vpliva! Gotovo pa Matisse vendarle kot fauvist izhaja iz neopresionizma, ki ga je presegel, medtem ko ima ekspresija Kandinskega drugačno ozadje. Še pred 1910. lahko postanejo barve Kandinskemu simbolni izraz, ne le ekspresivno intenziven. Zernov opozarja, da dela Kandinskega med 1908 in 1910 pridobivajo na pouduhovljenosti in vidi v tem vpliv ruskega srednjeveškega slikarstva. Razumljivo je, da ne moremo izvzeti sorodne pojave, kot se razodevajo v okviru malce kasneje nastale skupine Modri jezdec. Ko govorimo o muzikalnosti abstraktnih slik pri Kandinskem, je umestno upoštevati tako litvanskega skladatelja Ciurlionisa kot Arnolda Schönberga. Kozmična razsežnost pri Kandinskem zlahka dobi vzporednico bodisi pri pesniku Andreju Belem, skladatelju Skrjabinu, znanstveniku K. Ciolkovskem, filozofu Nikolaju Fjodorovu, čeprav gre vsakič za drugačno osnovo tovrstnega pojmovanja. Naravo abstrakcije v slikarstvu pa je Kandinski najbolje pojasnil v publikaciji »O duhovnem v umetnosti« (1912). Zernov vidi dramatično vzdušje pred 1. svetov-

no vojno v delu abstrakcij Kandinskega, ko je slikar npr. Kompozicijo VI in Kompozicijo VII sprva poimenoval Divilj in poudaril črno barvo s tragično atmosfero. Med vojno se je vrnil v Rusijo in potlej dela (1918) pri Ljudskem komisariatu, odgovoren za slikarstvo. Dve sliki iz 1919/20 z motivoma dveh predelov Moskve sta v figurativni ekspresiji prej presenečenje kot pa odstop od abstrakcije. Nekako v tem času in kasneje pa se pri Kandinskem kaže tudi vpliv konstruktivistov, Tatlina, Lisickega idr., vendar pa ta del slikarstva ni zastopan na razstavi.

Beneška razstava nam je prikazala Kandinskega v odločilnih letih slikar-

skega iskanja in teoretične ter praktične potrditve prelomnega pomena v slikarstvu (likovni umetnosti), ki ne pomeni cenzuro le za Kandinskega. Obiskovalcu se bo nehote utrnila primerjava s tistim, kar dokaj podobno hrani münchenski Lenbachhaus, posvečen Modrim jezdecem. Na rob beneški razstavi v Museo Correr pa je treba zapisati, da je bila postavitev del Kandinskega neustrezna, težko pregledna, preutesnjena, da bi si tudi kak provincialen muzej ne smel privoščiti take zanikrnosti. Študijski katalog pa je strnil vse bistveno, hkrati z dokumentacijo.

Igor Gedrih

ZADRAVČEVI ELEMENTI SLOVENSKE MODERNE KNJIŽEVNOSTI

Dosedanjemu plodnemu delu Franca Zadravca je treba prišteti »Elemente slovenske moderne književnosti« kot eno tistih studioznih slovenik, ki po svojem posegu sežejo v bistvena vprašanja novejšje književnosti in izzivajo bralčev soodnos. Gre za zajetno delo z različnega literarnega območja, pa prav tako za različno usmerjenost avtorja v širino in globino raziskovanja, kar bi spričo narave metodološkega pristopa, spoznavne vrednosti in idejne podlage zaslužilo precej več kot obrišen prikaz: gotovo so »Elementi slovenske moderne književnosti« studiozni dosežek, ki ga ni mogoče obiti in terjati še drugačen, analitičen prijem, ki lahko razgrne tiste podrobnosti, tudi polemične prvine, ki jih vsaka obrisna podoba nehote zabriše.

Najprej se je treba vsaj orisno pomuditi pri pojmu modernosti v književnosti oziroma o modernem, kot to pojmuje avtor. Da avtor ni imel pomembne namere, da bi literarnoteoretično in aplikativno razložil pojmovni zaris modernega, priča dejstvo, da se

je pomudil ob tem vprašanju na koncu v Pripisu, ko pove, da z izrazom označuje vsebinsko in oblikovno aktualno, trajnejše vrednosti, kar človeka subjektivno in objektivno osvobaja; vendar pa v modernem zarisu nista navzoča le impresija in simbol, pač pa tudi tisto, po F. Zadravcu pojmovano literarno območje po novi romantiki, ki lahko ima podlago v določenem predelu ekspresionizma ali pa socialnega realizma, navajajoč, da o modernosti in provincialnosti ne odločata snov, dogajalni prostor, pač pa le način, kako je pisatelj spregovoril o človeku in kaj je znal povedati. Z zavestno odtegnitvijo od posebnih literarnoteoretičnih razlag modernega je avtor tako z različnim namenom in izvorom zaobjel tri širše komplekse literature: nekatera bistvena vprašanja slovenske moderne ali nove romantike, simptomatična vprašanja nekaterih ekspresionistov od Kosovela (ki seveda ni le to!), Jarca in do Gruma, tretji razdelek pa govori o vplivu oktobrske revolucije na slovensko literaturo, na poglede slovenskih marksistov na besedno umetnost, o teoriji in kritiki Josipa Vidmarja ter o nekaterih vprašanjih pri delih slovenskih socialnih